

УДК 94 (477)

О. Потіха

(Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя)

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УНДО: ОБОРОНА ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ (1930-1935)

Оборонна акція Української православної церкви (УПЦ) була одним із напрямів діяльності найбільшої легальної політичної партії Західної України міжвоєнного періоду – Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) у варшавському парламенті.

Найбільше утисків з боку польського уряду УПЦ зазнавала на Холмщині і Підляшші, де проводилася ціла оргія нищення українських православних святинь під проводом польської державної поліції. Так, 10 грудня 1931 р. ундовські послы подали інтерпеляцію (запит) до міністра віросповідань і освіти у справі зруйнування церкви Св.Параскеви у м.Холм Люблінського воєводства у жовтні 1931 р. Послы доводили, що руйнування православних святинь – це порушення конституційних прав національних меншин, вимагали від уряду притягнути винних до відповідальності.

Від часу встановлення польського панування на українських землях влада проводила варварську акцію “ревіндикації душ” та церков – насильне навернення православного населення на римо-католицизм та привласнення майна православних святинь. Глибоко відчуваючи образу найсвятіших релігійних почувань православних вірних, ундовські депутати неодноразово виступали в обороні цих вселюдських і національних цінностей. Так, виступаючи у сеймі в листопаді 1931 р., С. Баран заявив, що уряд порушив справу про ревіндикацію 724 церков, більшість яких в минулому була православними церквами. Протестуючи проти такої політики влади, він називав це насильством над душами віруючого православного українського населення.

Сенаторка О. Кисілевська на засіданні бюджетної комісії сейму 8 січня 1934 р. наводила численні факти переслідування православ'я на Волині, замикання та руйнування церков, а також низку заходів щодо введення польської мови у процес вивчення православної релігії. Вона вимагала від уряду розглянути ці факти і не дозволяти „нехтувати і ранити найсвятіші почування українського народу».

Для врегулювання юридичних та матеріальних прав УПЦ у Польщі президент польської держави І. Мосьціцький ще 31 травня 1930 р. видав декрет про скликання Собору УПЦ. Але з того часу розпочали роботу лише кілька передсоборних комісій. Цю справу порушив у сеймі 18 січня 1934 р. С. Хруцький, який наголосив, що уряд намагається всілякими способами узалежнити православне духовенство і вірних. Посол наводив численні факти колонізаційної політики польської держави, які відбувалися на Холмщині, Підляшші та Поліссі. Це – примусове викладання українським дітям польською мовою „закону Божого”, читання польських молитов та відвідування костелів, а православних священників – виголошування проповідей польською мовою.

С. Хруцький наводив численні факти руйнування, замикання та нищення церков. Так, на 1934 р. на Холмщині було знищено 55 православних святинь, число яких збільшувалось, 161 православна церква перебувала в користуванні римо-католиків, а 104 церкви протягом останніх п'ятнадцяти років були замкнені. Посол від імені УПР вимагав від влади негайного скликання Собору для ухвалення статуту УПЦ, який би унормував її юридичне та матеріальне положення в польській державі.

Отже, ундовські парламентарії, використовуючи трибуну варшавського сейму і сенату, подаючи численні інтерпеляції та внесення виступали на захист інтересів православної церкви та її вірних.